

In 2020, the folk art collections of the LNMA were enriched with five new shirts. The most beautiful item came from Igliauka (Marijampolė District) and belonged to Magdalena Žilinskienė (1854–1944). As is typical of some 19th-century women's shirts from this region, it is made from a cotton factory-made fabric. The short tunic-style shirt has no extension at the bottom but has wide shoulder-belts. A shirt from the Dzūkija region that also entered the LNMA collections from the village of Mikyčiai is more modestly embroidered. Another three shirts from Suvalkija were worn in the village of Trakiškiai (Marijampolė District). Judging by the sewing and decoration, they should date

to the late 19th–early 20th centuries; the shirts are long and one has never been worn. The chest-pieces worn on undershirts in the late 19th–early 20th centuries are rare exhibits, thus the acquisition of this detail has enhanced the museum's collections as an important source of information about the clothing worn by women in Suvalkija in this period. The shirts acquired by the museum will not only serve in the scientific research on how this clothing was sewn, and the development and spread of decoration, but will also make an excellent addition to exhibitions and permanent expositions.

Dalia Bernotaitė-Beliauskienė

Suvalkiečių marškiniai

Priklausė Magdalenai Žilinskienei (1854–1944) Igliaukos k., Marijampolės r. sav., XIX a. II p. Medvilninis audinys, siuvinėjimas, siuvinimas; ilgis – 58 cm
LNDM, LD-1142

Mikyčių k., Lazdijų r. sav., XIX a. II p. Lininė drobė ir medvilninis pirktinis audinys, siuvinimas, siuvinėjimas; ilgis – 74 cm
LNDM, LD-1143

Gražiškių k., Vilkaviškio r. sav., XIX a. II p.–XX a. pr. Medvilninis audinys, siuvinimas, siuvinėjimas; ilgis – 46,5 cm
LNDM, LD-1144

Trakiškių k., Marijampolės r. sav., XIX a. pab.–XX a. pr. LD-1139: lininė drobė ir medvilninis audinys, siuvinimas, nėrimas vąšeliu; ilgis – 117 cm; LD-1140: lininė drobė ir medvilninis audinys, siuvinimas, nėrimas vąšeliu; ilgis – 105 cm; LD-1141: medvilninis audinys, siuvinimas, nėrimas vąšeliu; ilgis – 120 cm
LNDM, LD-1139, LD-1140, LD-1141

Suvalkiečių – kapsių ir zanavykių – drabužiai itin puošnūs. Labiausiai dėmesį traukia kaišytinės prijuostės, kuriose vaivorykštės spalvomis žėri stilizuoti lelijų žiedai, žirneliai ir kitos apdailuotos dainosė gėlės. Ne mažiau įspūdingi išėiginiai XIX a. suvalkiečių marškiniai. Pagal puošybą ir pasiuvimą galima išskirti kelias pagrindines grupes. Siuvinėti kryželiu raudonais medvilniniais siūlais laikomi būdingesniais zanavykėms, raštai komponuoti rankovių galuose ir perpetėse. Vienų rankovės neplačios, su siaurais rankogaliais ar be jų. Siūti be apykaklės ar su siaurute stove, antis be antsiuvų. Kitų šios grupės marškinių rankovės plačios, ties perpetėmis rauktos, be rankogalių. Marškiniai siūti su siuvinėtu ančio antsiuvu. Į juos savo pasiuvimu ir puošyba panašūs kapsėms būdingi žalsvai rudais siūlais kryželiu siuvinėti marškiniai. Tokių marškinių esama palaidomis rankovėmis, be rankogalių ar su jais, o siuvinėti raštai siekia vos ne iki alkūnių.

Labiausiai XIX a. Suvalkijoje paplitę akytuojų ir lygiuoju siuvinėjimu puošti marškiniai. Siuvinėta dažniausiai baltais medvilniniais siūlais. Baltasis siuvinėjimas, dar vadinamas angliškuoju, XIX a. pasiekęs Lietuvos kaimą, netruko

išplisti. Šiuo būdu, kaip jau minėta, Suvalkijoje ir Dzūkijoje buvo siuvinėjami marškiniai, Žemaitijoje – skarelės, kepurėlės, prijuostės, pasijoniai. Baltai siuvinėtų skarelių randama ir Aukštaitijoje.

2020 m. Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) rinkinius papildė net penkeri marškiniai. Gražiausieji – iš Igliaukos (Marijampolės r., LNDM LD-1142), priklausę Magdalenai Žilinskienei (1854–1944). Kaip ir būdinga daliai XIX a. kapsių marškinių, jie pasiūti iš medvilninio pirktinio audinio, trumpi (vadinamosios *papetės*), be prieduro apačioje, tunikinio kirpimo, su plačiomis perpetėmis. Apykaklė atlenkiama, įsiūta į stovę. Stuomuo prie apykaklės labai smulkiai suklostytas. Antis su 6 cm pločio antsiuvu. Ančio apačioje stuomuo labai smulkiai suklostytas ir ant viršaus užsiūta vadinamoji bamba – siaura audinio juostelė. Rankovės ilgos, prie rankogalių rauktos. Beje, šių marškinių rankovės, lyginant su kitais panašiais, nėra labai plačios – tik 25,6 cm. Mat pasitaiko marškinių, kurių rankovės siekia arti 50 cm (matuojant sulenкто audinio plotį), ir kaip tik plačios rankovės yra skiriamasis kapsių marškinių bruožas. Marškinių apykaklė, perpetės, pusė ančio antsiuvo ir rankogaliai siuvinėti kilpiniu dygsniu, lygiuoju ir akytuoju siuvinėjimu. Minėtų detalių

pakraščiuose išsiuvinėta po dvi eiles akučių, o likusiame plote išsiuvinėtos augalų šakelės su smulkiais lapeliais, apykaklėje stilizuotos vynuogių kekės ir gėlių žiedeliai, derinti kampuose.

Baltai siuvinėti marškiniai būdingi ir Dzūkijai. Tik jų siuvinėjimas kuklesnis nei suvalkietiškujų. Mikyčių kaime (Šventežerio apyl., Lazdijų r., LNDM LD-1143) dėvėtųjų marškinių ir patekusių į LNDM stuomuo ir rankovės lininės plonos drobės, o apykaklė, perpetės, rankogaliai – fabrikinio medvilninio audinio, mat šitoks buvo laikomas gražesniu už drobę. Pasiūti tunikinio kirpimo. Įdomu ir kartu būdinga – ančio kraštai plačiai atlenkti į gerąją pusę.¹ Rankovės ties perpetėmis sutrauktos ypatinga dekoratyvia siūle, skirtingose vietovėse vadinama įvairiai – *špygutėmis*, *kumpetkomis*, *kumpetkutėmis*, *knypkutėmis* ir kitais vardais. Siuvant tokią siūlą, audinys sudygsniuojamas krypute (kartais dviem lygiagrečiomis kryptutėmis), sutraukus siūlą, išseina vingiuotų klostelių kraštai, kuris priklausomai nuo rankovės pločio, prisiuvamas prie perpetės ar ir stuomens. Marškinių apykaklė ir rankogaliai siuvinėti kukliai – jų kraštai iškarpyti puslankiais ir apsiūti kilpiniu dygsniu, apykaklės kampuose išsiuvinėtos paprastos apskritos gėlytės. Dėmesį patraukia paprasčiausios siuvimo siūlės, kurių poromis puoštose perpetėse – nusiūta lygiai,

¹ Marškiniuose ančio kraštai dažnai palenkiami į gerąją pusę, siaurai (maždaug 0,3–0,5 cm) atsiūlėjant tik audinio kraštelį arba plačiai (per porą pirštų) atlenkiant audinį. Marškinių apačia palenkiamą tik į išvirksčią pusę.

Suvalkiečių marškiniai, priklausę Magdalenai Žilinskienei (1854–1944). Marškinių fragmentai. Igliaukos k., Marijampolės r. sav., XIX a. Medvilninis pirktinis audinys, siuvinėjimas LNDM, LD-1142 Fot. Gintarė Grigėnaitė, LNDM

pagal siūlą, dygsneliai 4–5 siūlelių ilgio. Mat jau nuo mažumės mergaitės kaime buvo mokomos rankomis dailiai siūti paprastas siūles. O tarp siūlių perpečių galuose dar po kelis mažus skrituliukus pasiuvinėta. Atrodo, labai paprastas puošybinis elementas, bet tokia atida drabužio detalėms, sakytum, smulkmenoms, verčia žavėtis savininkės subtiliu grožio pajautimu. Ne veltui sakoma, kad grožis slypi paprastume.

Keičiantis madoms, marškiniai tapo tik apatiniu drabužiu, ant kurių paprastai vilkosi švarkelius. Ant apatinių marškinių po švarkeliu dėl gražumo pradėjo nešioti vadinamąsias krūtinėles *perkarėles*. Dažniausiai jos medvilninio audinio, su siuvinėta apykakle, kuri būdavo ištraukiama ant švarkelio. Į muziejų įsigytoji naudota Gražiškių k. XIX a. II p.–XX a. pr. (LNDM LD-1144).

Treji suvalkiečiai į muziejų patekę marškiniai dėvėti Trakiškių kaime (Marijampolės aps.). Sprendžiant iš pasiuvimo ir puošybos, jie turėtų būti datuojami XIX a. pabaiga–XX a. pradžia. Tuo metu marškiniai jau dažniausiai buvo dėvimi po švarkeliu ar palaidine kaip apatinis drabužis. Visi treji ilgi, stuomuo – ištinio audinio, nedurtas. Vieni jų visiškai nauji, dar pasiūti tunikinio kirpimo su perpetėmis ir atlenkiama apykakle, rankovės su rankogaliais

(LNDM LD-1139). Matyt, išėjus iš mados, nebedėvėti. Kiti dveji – su ilginėmis, nuo kurių rauktas stuomuo, palei kaklą – stovė, siaurai apnerta vąšeliu, rankovės į galus siaurėjančios, be rankogalių (LNDM LD-1140, LD-1141). Išvardyti pasiuvimo ypatumai teikia prielaidą manyti, jog jie siūti kaip apatiniai ar kasdieniniai. Labai ryškiai atspindi laikotarpį, kai marškiniai nustojo būti viršutiniu ir pamažu tapo apatiniu drabužiu.

Šiais laikais retai pasitaiko įsigyti į muziejų XIX a. drabužių, ypač marškinių, juolab kelerių, vienai moteriai priklaususių. Muziejaus įsigyti marškiniai ne tik pasitarnaus šių drabužių pasiuvimo, puošybos raidos ir paplitimo moksliniams tyrimams. Jie puikiai tiks ir parodoms, ir nuolatinėms ekspozicijoms dėl dviejų priežasčių, pirma, yra siuvinėti ir pasiūti ypač dailiai, antra, komplektuojant kostiumus labai svarbu turėti visas aprangos dalis iš tos pačios vietovės ir muziejaus rinkinių papildymas marškiniiais iš Igliaukos ir Mikyčių kaimų suteiks naujų galimybių. Ant apatinių marškinių XIX a. pab.–XX a. pr. dėvėtos krūtinėlės apskritai yra reti eksponatai, todėl įsigytoji papildė muziejaus rinkinius kaip svarbus informacijos apie XIX a. pab.–XX a. pr. suvalkiečių aprangą šaltinis.

Dalia Bernotaitė-Beliauskienė